

когезии в разных языках не совпадают. Доказано, что когезийные связи, которые не уместны в тексте перевода, опускаются, в то время как потеря важных связей создает недопереведенный текст, чего стоит избегать, в противном случае нельзя говорить об адекватной передаче когезии.

Ключевые слова: когезия, научный текст, перевод, стратегия.

Kondratyeva O. V. Cohesion in the Scope of Translation

The article sets out to provide a study of text cohesion in the Ukrainian translation, based on the data collected from original and translated texts of English and Ukrainian scientific prose. To get a comprehensive answer to the problem investigated, the definition of text cohesion and coherence have been given. Cohesion concerns the ways in which the components of the surface text are mutually connected within a sequence, while coherence concerns the ways in which the components of the semantic structure are mutually accessible and relevant. Due to the fact that coherence is achieved through linguistic features and cohesion is purely linguistic category, special attention should be paid to those text-based features which provide cohesion and involve shifts that can't be avoided in the process of translation. The experimental study of cohesion in the translation of English scientific texts makes it possible to draw a conclusion that an obligatory precondition of adequate translation is the translator's ability of building a target language text in conformity with the cohesion norms and translation genre peculiarities.

Key words: cohesion, scientific text, translation, strategy.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Вакуленко Т. О.

УДК 811.111'255.4

Т. В. Моїсєнко (Іваніна)

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ОНІМІВ З УРАХУВАННЯМ
ІСТОРИЧНОЇ СТИЛІЗАЦІЇ**

Питання про дистанцію часу та простору є одним із дискусійних в теорії перекладу. Воно пов'язано із завданнями міжмовного відтворення національної специфіки, одним із компонентів якої вважається хронологічна перспектива та її збереження у перекладі.

Різні аспекти діахронічного художнього перекладу (термін В. С. Виноградова) [1, с. 55] («історичного жанру» перекладу (термін А. Поповича) [2, с. 98] або хронологічного перекладу), в рамках якого розглядається часова віддаленість твору як проблема перекладу, відображено у працях провідних дослідників (В. С. Виноградов,

Є. Еткінд, В. Д. Івшин, Дж. Кетфорд, В. Н. Комісаров, О. Кундзич, І. Левий, М. О. Новикова, А. Попович, А. В. Федоров, L. Venuti, F. R. Jones, A. Turner та ін.). Вивченню цієї проблематики присвятили свої роботи О. М. Анурова, Ю. С. Беленкова, Є. М. Мешалкіна, Н. М. Рудницька. Науковці намагаються визначити принципи стилізації „мови епохи“, засоби застосування його окремих елементів, форми або види відхилення від сучасної літературно-мовної норми.

Однією з невирішених проблем теорії перекладу є питання про переклад власних назв з урахуванням часової мовної стилізації. Актуальність нашої роботи визначається потребою системного вивчення способів вирішення проблем перекладу хронологічно віддалених творів. Тому метою нашого дослідження є встановлення особливостей відтворення онімів при перекладі хронологічно віддалених творів.

Часова (темпоральна) мовна стилізація (адаптація) або перекладацька мовна архаїзація – це збереження зв'язку сучасної мови перекладу з рідною мовою більш ранніх епох за допомогою лексичних, морфологічних та синтаксичних засобів з метою створення особливого стилістичного ефекту співвіднесеності з минулим [3, с. 142]. Переклад хронологічно віддаленого тексту має занурити читача в історичну атмосферу минулого, яку відображає оригінал. Вибір стратегії перекладу залежить, крім суб'єктивних уподобань перекладача та гатунку тексту оригіналу, від багатьох об'єктивних факторів, до яких, на думку Л. В. Коломієць, належать: цільова аудиторія перекладу та стан цільової полісистеми; кількість існуючих перекладів певного твору в цільовій літературі, адже потреба у форенізуючому перекладі виникає особливо гостро, коли створюється велика кількість перекладів-одомашнень, які збільшують відстань між читачем та оригіналом; функція першотвору у цільовій літературній полісистемі: головна функція перекладу одомашнення – розбудова вже існуючої в цільовій культурі літературної традиції, тоді як функція перекладу очуження полягає у введенні до цільової літератури нових стилів, висловів, засобів та прийомів [5, с. 27-33].

Теоретики пропонують три рішення проблеми хронологічної стилізації художнього твору при перекладі:

1) зберегти лише комунікативний намір автора, відтворюючи переклад сучасною мовою для читача (стратегія модернізації). Це може призвести до протиріч між сучасною мовою, з одного боку, и системою цінностей, з іншого;

2) відтворити текст хронологічно «іншим» (стратегія архаїзації), щоб читач відчув епоху оригіналу, що, на погляд В. В. Сдобнікова, не буде заважати розумінню тексту [7, с. 403–405]). Цей підхід потребує від перекладача ґрунтовних фонових знань, відсутність яких може викликати неадекватні інтерпретації. Вирішення цього питання інколи потребує подвоєної архаїзації, коли йдеться про: 1) різницю між часом створення оригіналу та перекладу; 2) необхідність створення у тексті часового шару більш архаїзованого, ніж інша частина тексту; 3) зберегти мовну

атмосферу оригіналу, яка відтворюється у перекладі мовою відповідного історичного етапу, та зазначення на історичну віддаленість оригіналу через використання слів і структур, які сприймаються як архаїчні [6, с. 30].

Розглянемо реалізацію концепції врахування часового фактору при відтворенні хронологічно віддаленого художнього твору на матеріалі комедії В. Шекспіра «Приборкання норовливої» («The Taming of the Shrew») та її перекладів О. Островського (1899), П. Гнедича (1905), М. Кузьміна (1937), А. Курошевої (1950), П. Мелкової (1958) та Ю. Лісняка (1986) [8 – 15].

У середні віки в російській мові було загально прийнятим вживати займенники після іменників, щоб виразити свою повагу до людини. Тому, переклад О. Островського влучно відтворює дух епохи, незважаючи на заміну власної назви загальною: «*Why, how now, daughter Katharina! in your dumps?*» [8, с. 30]. – «*Съ чего же, дочь моя, ты такъ печальна?*» [9, с. 484]. П. Мелкова перекладає це звертання як *дочка*, через що втрачається не лише національно-культурна специфіка, але і дух епохи: «*Но, дочка, что же ты невесела?*» [10, с. 228].

О. Островський вдало використовує у перекладі слово *девица*, яке в його епоху вживалося стосовно благородних осіб: «*O, the kindest Kate!*» [8, с. 30]. – «*Нежная девица!*» [9, с. 484]. П. Мелкова знову не дотримується принципу відтворення епохи відповідними засобами: «*O Кат моя!*» [10, с. 229].

«*I am Christophero Sly; call not me 'honour' ...*» [8]. Власне ім'я *Christophero* вдало відтворюються у перекладах П. Мелкової транскрипцією як *Кристофер*, але О. Островський передає його *Христофор*, замінюючи на культурологічний аналог, через що у сучасного читача може виникнути алузія на історичну постать Христофора Колумба. Ця ж тенденція спостерігається і при перекладі власного імені *Barthol'mew*: «*Sirrah, go you to Barthol'mew my page...*» [8]. Всі перекладачі відтворили цю назву транскрипцією Бартоломью, але О. Островський замінює її на *Варфоломей*, що, на наш погляд може слугувати алузією на релігійний контекст, що авторська інтенція не передбачає.

У перекладах власних назв фрази «*All'se madam' or Joan madam?*» [8] застосовується транслітерація або транскрипція: П. Гнедич – *Эллис* та відповідно *Джейн*, у П. Мелкової та А. Курошевої – *Слс* та *Джен*, у О. Островського – *Эллисъ* та *Джоэнь*, – ці відтворення характеризуються «чужістю» і створюють ілюзію «іншомовності» порівняно з перекладом Ю. Лісняка, який звертаючись до тріади принципів перекладу А. Тайтлера («переклад повинен читатися так же легко як оригінал»)[14], застосовує стратегію архаїзації і адаптує перше ім'я (*Аліса*) до слов'янської культури, та друге ім'я замінює іншим – *Дженет*.

Розглянемо інший приклад:

«*You lie, in faith, for you are call'd plain Kate,*

*And bonny Kate, and sometimes Kate the curst;
But, Kate, the prettiest Kate in Christendom,
Kate of Kate Hall, my super-dainty Kate»* [АКТ II, SCENE I] [8].

Онім *Kate* по-різному відтворюється у перекладах різних епох, так, Ю. Лісняк відтворює це ім'я за правилами перекладу власних назв – транскрипцією (1958) – *Kem, Кетя* [13, с. 92]. Такого ж принципу дотримуються М. Кузьмін (1937) – *Kem* [15, с. 50] та П. Мелкова (1958) – *Kem* [10, с. 224]. Проте, у А. Курошевої (1950) *Kate* стає *Киской, Кисанькой*, що в контексті наповнює переклад елементами сучасної епохи [12, с. 39]. Цікавим видається варіант перекладу оніма *Kate* П. Гнедичем (1905), у якого *Kate* перетворюється на *Котика* [11, с. 40]. О. Островський (1899) взагалі вдається до стратегії модернізації зазначеного оніму, адаптуючи його до слов'янської культури (*Катя, Катенька*), через що відбувається стирання національно-культурної специфіки оригіналу [9, с. 483].

Отже, переклад імені *Kate* свідчить про два підходи до його відтворення: 1) збереження авторської інтенції через стирання національно-культурної специфіки оригіналу і застосуванням стратегії модернізації: *Котик* (П. Гнедич), *Киска* (А. Курошева), *Катя* (О. Островський); 2) збереження всієї національно-культурної специфіки оригіналу, при якому втрачається певний прагматичний ефект: *Kem, Кэт* (Ю. Лісняк, А. Кузьмін, П. Мелкова).

Аналіз матеріалу свідчить, що при відтворенні онімів перекладачі вдаються до таких засобів: транскрипція, транслітерація (стратегія форенізації); заміна власної назви оригіналу на загальну назву у перекладі, що зберігає мовну атмосферу та історичний колорит епохи оригіналу (стратегія архаїзації); відтворення власної назви оригіналу культурологічним аналогом іншої культури у перекладі, що може створювати у читача алюзію на непередбачені автором історичні або релігійні постаті; заміна оніма оригіналу культурологічним аналогом оніма лінгвокультури перекладу, зокрема слов'янської культури (стратегія одомашнення, що ставить на меті не стільки ознайомлення читача з певним твором, скільки пізнання його по-новому); заміна оніму оригіналу культурологічним аналогом оніма слов'янської культури сучасної епохи (стратегія модернізації), через що відбувається стирання національно-культурної специфіки та історичного колориту.

Отже, відтворення хронологічно віддаленого художнього твору у перекладі потребує врахування не лише мовностилістичних характеристик оригіналу, але і його історичного, соціального та культурного контекстів за допомогою вживання мовних засобів мови перекладу, зокрема, власних назв, що відповідає епосі створення оригіналу. Саме це допоможе досягти адекватності при у відтворенні у цільовому тексті епохи, яка відповідає періоду, зображеному в оригіналі. Перспективним напрямком подальшого дослідження вбачається аналіз перекладу різних груп власних назв з урахуванням хронологічної перспективи.

Список використаної літератури

- 1. Виноградов В. С.** Темпоральная (временная) стилизация как переводческий прием / В. С. Виноградов // Филологические науки. – М. : Изд-во МГУ, 1997. №6. – С. 54 – 59.
- 2. Попович А.** Проблемы художественного перевода / А. Попович. – Благовещенск : Типографкомплекс, 2000. – 196 с.
- 3. Виноградов В. С.** Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Изд-во института общего среднего образования РАО, 2001, – 224 с.
- 4. Коломієць Л. В.** Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії) : монографія / Л. В. Коломієць. – К. : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2004. – 522 с.
- 5. Рудницька Н. М.** Часова дистантність художнього твору як проблема перекладу (на матеріалі перекладів «Кентерберійських оповідей» Дж. Чосера сучасною англійською, німецькою, українською та російською мовами) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16. «Перекладознавство» / Н. М. Рудницька. – К. : нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2005. – 19 с.
- 6. Комиссаров В. Н.** Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. – М. : Изд-во «ЭТС», 2002. – 421 с.
- 7. Сдобников В. В.** Теория перевода : [уч. для студ. лингв. вузов и фак.-тов иностр. яз.] / В. В. Сдобников, О. В. Петрова. – М. : АСТ: Восток – Запад, 2007. – 448 с.
- 8. Shakespeare W.** The Taming of the Shrew [Електронний ресурс] / W. Shakespeare. – Режим доступу : <http://www.william-shakespeare.info/script-text-taming-of-the-shrew.htm>.
- 9. Шекспир В.** Усмирение своенравной. Комедия в пяти действиях. Перевод А. Островского / Вильям Шекспир // полн. собр. соч. В. Шекспира в переводе русских писателей : в 3 т. / [под ред. Д. Михаловского]. – СПб. : 1899. – Т. 1. – С. 467 – 504.
- 10. Шекспир У.** Укрощение строптивой / Уильям Шекспир; [пер. П. Мелковой] // Полн. собр. соч. в 8-ми томах / [под общ. ред. А. Смирнова и А. Аникста]. – М. : Искусство, 1958. – Т. 2. – С. 181 – 294.
- 11. Шекспир В.** Укрощение строптивой / Вильям Шекспир; [пер. с англ. П. Гнедича, 1905 г.]. – СПб. : Издат. Дом «Кристалл», 2001. – 150 с.
- 12. Шекспир В.** Укрощение строптивой / Вильям Шекспир; [пер. А. И. Курошевой]. – М.-Л. : ГИХЛ, 1950.
- 13. Шекспір В.** Приборкання норавливої / Вільям Шекспір; [пер. Ю. Лісняка] // Зібрання творів у 6-ти томах. – Том 2. – К. : Дніпро, 1986. – С. 67 – 148.
- 14. Tytler A. F.** Essay on the Principles of Translation / Alexander Fraser Tytler. : Third Revised Edition – John Benjamins Publishing Co, 1978. – 524 p.
- 15. Шекспир В.** Укрощение строптивой : полн. собр. сочин. в 8 т. [под ред. А. А. Смирнова]. / Вильям Шекспир; [пер. М. А. Кузьмина]. – М.-Л. : Academia, 1937. – Т. 2. – С. 1 – 129.

Моїсеєнко (Іваніна) Т. В. Особливості перекладу онімів з урахуванням історичної стилізації

В статті розглядаються стратегії історичної (хронологічної) стилізації, зокрема стратегії модернізації та архаїзації, і суб'єктивні / об'єктивні фактори, які впливають на вибір засобів їхньої реалізації. Особливу увагу приділено дослідженню специфіки відтворення власних імен (онімів) з урахуванням фактору хронологічної віддаленості. Реалізацію концепції врахування часового фактору розглянуто на матеріалі комедії В. Шекспіра «Приборкання норвливої» та її перекладів російською і українською мовами.

Ключові слова: історична (хронологічна) стилізація, адаптація, модернізація, архаїзація, онім.

Моїсеєнко (Іваніна) Т. В. Особенности перевода онимов с учетом исторической стилизации

В статье рассматриваются стратегии исторической (хронологической) стилизации, в частности, стратегии модернизации и архаизации, и субъективные / объективные факторы, которые определяют выбор способов их реализации. Особое внимание уделяется исследованию специфики воссоздания имен собственных (онимов) с учетом фактора хронологической удаленности. Реализация концепции учета временного фактора рассмотрена на материале комедии В. Шекспира «Укрощение строптивой» и ее переводов на русском и украинском языках.

Ключевые слова: историческая (хронологическая) стилизация, адаптация, модернизация, архаизация, оним.

Moiseienko (Ivanina) T. V. Peculiarities of Rendering Onyms Subject to Historic Stylization

The article deals with the aspect of diachronic literary (or chronological) translation considering strategies of historic (chronological) stylization, particularly strategies of modernization and archaization, and subjective / objective factors that predetermine the choice of means to realize them (target translation audience, profound background knowledge, existing translations in a target language, the function of a source text and the function of a target text). Particular attention is paid to peculiarities of rendering proper names (onyms) subject to the factor of historic distance. The concept realization subject to the historic factor is considered on the material of W. Shakespeare's comedy "The Taming of the Shrew" and its Russian and Ukrainian translations. To translate the historically distanced texts translators resort to the transcription, transliteration; they render the source text proper names by means of: common names; cultural analogues of target language onyms by means of either archaic or temporary vocabulary depending on a translator's objective (to preserve a language atmosphere and historical colouring of the source text epoch or to show another interpretation of the

source text). The use of the modernization strategy in the translations under analysis admits the use of diminutive elements that lack in the source text.

Key words: historic (chronological) stylization, adaptation, modernization, archaization, onym.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., проф. Литвак С. Я.

УДК 811.111

С. Б. Моркотун

ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ ПРЕЗЕНТАТОРА

Розширення міжнародної співпраці, зростаюча інтеграція країн Європейської співдружності обумовила потребу сучасного суспільства у людях ініціативних, творчо мислячих, які володіють комунікативними вміннями і здатних до самореалізації у житті та професії. В одному з програмних документів ЮНЕСКО відзначається, що сучасний фахівець має реагувати на постійні соціальні зміни, а не залежати від широкого набору вмінь і знань, здобутих під час навчання у ВНЗ. На світовому ринку праці акцент робиться на вміннях, які дозволяють вправно поводитись з інформацією – презентаційних уміннях [1, с. 130 – 131].

Отже, зростаючий об'єм даних вимагає від сучасного спеціаліста ефективних методів передачі інформації, які потребують сформованості презентаційних умінь для перетворення інформації у знання та розуміння. Питання сутності презентаційних умінь, їх структурної моделі, співвідношення понять «презентація» та «репрезентація» розкриваються у попередніх наших публікаціях [2; 3; 4]. Мета даної статті – розглянути вербальні та невербальні засоби передачі інформації під час публічної промови.

Аналіз літератури засвідчує, що формування презентаційних умінь ґрунтується як мінімум на чотирьох компонентах: 1) володінні предметом висловлювання, тобто професійне володіння темою презентації; 2) структурних особливостях презентації; 3) володінні засобами вираження професійно значимої думки; 4) психолого-педагогічних особливостях комунікації під час презентації. Таким чином, у фахівця мають бути сформовані наступні вміння: професійні, структурування презентаційного виступу, володіння засобами комунікації, психолого-педагогічні. Відповідно до мети публікації розглянемо детальніше третій компонент структури презентаційних умінь – засоби